

CZU: [316.65-057.875:17.022.1]:378.126

OPINIILE STUDENȚILOR CU REFERIRE LA VALORILE MORALE ÎN CONTEXTUL PREGĂTIRII PROFESIONALE ȘI ANGAJĂRII ÎN CÂMPUL MUNCII

Tatiana REPIDA

Universitatea de Stat din Moldova

În articol¹ este abordată problema privind valorile morale ale studenților. În acest sens, sunt analizate opiniile studenților cu privire la mediul economic și moralitate, la politicile educaționale universitare vis-a-vis de problema discutată, grupul de studenți și moralitatea. Totodată, sunt propuse modalități de eficientizare a procesului de formare-dezvoltare a valorilor morale ale studenților.

Cuvinte-cheie: valori, valori morale, conștiință morală, conduită morală, Cod de etică, Statut universitar, grup social, norme de conduită, moralitate.

STUDENTS' ANSWERS WITH REGARD TO MORAL VALUES IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING AND EMPLOYMENT IN THE WORK FIELD

The article deals with the issue of moral values of students, in this respect the students' opinions on the economic environment and morality, university education policies regarding the discussed topic, the group of students and morality are analyzed. At the same time, ways to make the process of training-development of students' moral values more efficient are suggested.

Keywords: values, moral values, moral conscience, moral conduct, Code of Ethics, University Statute, social group, norms of conduct, morality.

Introducere

În ultimii zece ani în Republica Moldova se observă o creștere a numărului de infracțiuni comise de adolescenți (elevi și studenți), cele mai frecvente fiind: omor, vătămare intenționată gravă, viol, furt, jaf și tâlhărie, infracțiuni legate de narcomanie (păstrarea și răspândirea drogurilor), huliganism, violență, trafic de ființe umane etc.

De asemenea, în ultimul timp în rândul studenților pe larg se răspândesc deviațiile socioculturale (consumul de alcool, utilizarea expresiilor necenzurate, desfrâul sexual etc.).

Acest fenomen trezește îngrijorarea întregii societăți, inclusiv a sistemului de învățământ, care, fiind o sursă importantă de socializare a personalității, trebuie să devină un factor care diminuează comportamentul deviant.

Și totuși, înțelegem că astăzi lumea socială a adolescenților este mai complexă. O observație mai deosebită este aceea că, în situații morale nemijlocite, adolescenții pot gândi și acționa moral. Adică, majoritatea adolescenților se abțin de obicei să lovească sau săucidă pe cineva, să fure, să mutilizeze, să se comporte necinstit sau să-i hărțuiască pe alții, deși au zilnic ocazia să o facă. Întrucât aceste situații nu necesită neapărat prea multă reflecție morală, capacitatea adolescenților de a se abține de la astfel de fapte ar putea indica mai mult decât niște simple „obișnuințe morale” și mai degrabă accepțiuni ale faptului că moralitatea trebuie sprijinită [1, p.292-293].

Moralitate înseamnă comportare, conduită, moravuri conforme cu principiile morale [2, p.557].

Moralitate ar mai însemna gradul în care normele morale sunt respectate de către indivizi sau colectivitate.

Cadrul Național al Calificărilor integrează competențe profesionale și competențe transversale. Competențele transversale (abilități de lucru în echipă, abilități de comunicare, inițiativă și spirit antreprenorial, recunoașterea și respectul diversității și multiculturalii, respectarea și dezvoltarea valorilor și eticii profesionale etc.) se dezvoltă în toate trei cicluri de învățământ superior (licență, masterat și doctorat), în predarea tuturor disciplinelor și în activitățile extracurriculare [3, p.90].

Așadar, Cadrul Național al Calificărilor orientează spre formarea și dezvoltarea la absolvenți a sistemului de valori, inclusiv a valorilor morale.

¹ Prima parte a acestui articol a se vedea în: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe ale Educației”, 2017, nr.9(109), p.174-178.

Cadrul teoretic

Cercetătoarea Oxana Paladi, studiind literatura de specialitate referitoare la conceptul de valoare, menționează existența unei multitudini și delimitări, sistematizări, clasificări ale acestui concept [4].

Constantin Cucoș în lucrarea *Pedagogie și axiologie* notează că „axiologia desemnează teoria și știința valorilor. Conceptul fundamental al axiologiei este cel de valoare” [5, p.50].

Semnificația cea mai întâlnită a valorii este cea de principii generale cum oamenii trebuie să se comporte și să aprecieze situațiile, evenimentele, persoanele etc. Astfel de principii sunt: bunătatea, adevărul, dreptatea, libertatea, cooperarea, competiția, realizarea de sine [6, p.212]. Spre regret, astăzi se produc serioase abateri de la aceste și alte principii. Criza actuală ce s-a manifestat în domeniul politic și economic nu a ocolit nici sfera morală, provocând regenerarea valorilor, idealurilor.

Actualmente are loc o criză axiologică contemporană, o presiune morală (de fapt, imorală) exercitată de societatea de azi asupra tinerei generații. Trăim o perioadă în care egoismul, violența și sărăcia spiritului au ajuns să fie trăsăturile definitorii ale unei societăți decadente [7, p.149].

Totodată, instituțiile tradiționale ale moralității, ca școala, familia, biserica, instituțiile de cultură, cedează locul mijloacelor de comunicare în masă, care deseori în loc să cultive valori pozitive și constructive demonstrează cinism și permisivitate. Este propagat pe larg businessul. Însă, să nu se uite că „economicul are legile lui proprii: concurența, lupta pentru profit maxim, puterea absolută a banului, interesul de grup etc., principii care niciodată nu pot fi fundamente absolute în societate” [8, p.235-236].

Caracteristici ale valorilor

Valorile se caracterizează prin diversitate, istoricitate, autonomie, normativitate, ierarhizare și polaritate [9].

Diversitatea – pluritatea de valori: valori vitale, economice, politice, juridice, morale, științifice, estetice, filosofice, religioase etc.

Istoricitatea – indiferent de domeniul din care fac parte (economic, politic, juridic, filosofic, științific, artistic etc.), valorile poartă o pecete istorică. Fiecare epocă își produce propriul sistem de valori.

Istoria relevă că dezvoltarea unei societăți este posibilă, în mod real, numai prin păstrarea și dezvoltarea propriei identități naționale și nu prin distrugerea propriilor valori și adoptarea totală a altora, străine de tradiție, obiceiuri și modul propriu de viață. Valorile proprii civilizației noastre (a românilor): omnia, toleranța, hărnicia, respectul datorat tradițiilor, cultivarea creativității, spiritul continuei căutări a fericirii, comuniunea cu natura, cu Universul, cu Dumnezeu etc. [10.p.234]. În condițiile de astăzi este extrem de important să păstrăm nivelul atins în dezvoltarea valorilor pozitive și să contribuim la dezvoltarea și îmbogățirea lor în continuare.

Autonomia – valorile manifestă o relativă independență influențând societatea prin relațiile ce se stabilesc între ele, între sistemele de valori: valorile nu sunt independente, ci interdependente; posibilitatea trecerii reciproce a valorilor dintr-o categorie în alta (bine-rău, fals-adevăr etc.); fundamentarea lor reciprocă (valorile morale fundamentează valorile religioase, și invers).

Normativitatea – valorile joacă rolul de reguli ale vieții sociale; multe valori devin idealuri, orientând comportamentul uman individual sau colectiv; individul sau comunitatea optează pentru o anumită variantă din perspectiva unui set de valori la care au aderat și pe care l-au însușit. Există totuși o distincție între valoare și normă: *valoarea este un scop față de normă, care are statutul de mijloc*; de asemenea, nu orice normă constituie o valoare, după cum nu orice valoare este susținută de un sistem de norme.

Ierarhizarea. De-a lungul istoriei sale, omul nu s-a raportat egal la diferite tipuri de valori – economice, politice, filosofice, morale etc., și le-a conferit importanță și ranguri diferite după modul și măsura în care diferitele tipuri de valori contribuiau la satisfacerea unor necesități, trebuințe, aspirații ale omului din acel moment istoric. Ordonarea lor are loc în funcție de anumite criterii. Criteriul suprem, dacă se acceptă ierarhizarea, l-ar reprezenta importanța lor pentru om. Opiniile referitor la semnificația lor oscilează: unii pun în prim-plan valorile morale, alții valorile filosofice etc.

În concluzie, referitor la caracteristica respectivă se spune că valorile nu admit superioritate de rang, ci cel mult comportă priorități temporare în funcție de trebuințele social-umane cărora le corespund.

Polaritatea – câmpul axiologic nu este absolut pozitiv sau absolut negativ, el oscilează între cei doi poli – pozitiv și negativ.

În aspect educațional, menționează cercetătorul P.Iliuț, laturile mai importante ale valorilor sunt următoarele:

- valorile sunt idei (credințe), dar nu unele reci, ci infuzate de simțuri;

- se referă la scopuri dezirabile și la moduri de conduite prin care se promovează respectivele scopuri (corectitudine, ajutor etc.);
- transcend acțiuni și situații specifice (de exemplu, supunerea, care se practică la școală, la locul de muncă, în familie, cu prietenii);
- servesc drept standarde de selecție și evaluare a comportamentelor subiecților și a evenimentelor;
- se ordonează atât la nivel societal, cât și individual, după importanța uneia față de alta, formând sisteme de valori [11, p.19].

Psihologul Oxana Paladi, studiind nivelul de cunoaștere, înțelegere și percepere a noțiunii de valoare de către studenții unor facultăți de la Universitatea de Stat din Moldova, constată că adolescenții care își fac studiile la profilul umanist au mai multe explicații pentru această noțiune decât cei care învață la profilul real. Această stare este influențată, posibil, de conținutul curriculumului. Adolescenții de la profilul umanist sunt instruiți de programele de studii cu referire la sistemul de valori. În ambele grupuri, valoarea cea mai frecvent exprimată în răspunsuri este banul. Un număr mare de adolescenți prin noțiunea de valoare înțeleg dragostea, fericirea, iubirea, sinceritatea etc.

Astfel, autoarea conchide că este necesară o informare permanentă, organizată a adolescenților pentru înțelegerea, cunoașterea noțiunii de valoare [12, p.70].

Valorile morale (binele, echitatea, responsabilitatea, umanismul, solidaritatea umană, fericirea, caritatea, altruismul, cumpătarea etc.) reglementează relațiile interpersonale, contribuie la realizarea armoniei axiologice, la configurarea sensului vieții și a existenței umane. Ele sunt valori-scop, valori personale, au un caracter imperativ prin dimensiunea normativă. Valorile și principiile morale preced normele etice, având un rol decisiv în reglementarea comportamentului uman. Criteriul de apreciere a comportamentului individual este adecvarea sau inadecvarea la valorile, principiile și imperativele morale.

Educația morală reprezintă dimensiunea cea mai profundă și mai extinsă a activității de formare-dezvoltare a personalității, proiectată și realizată în baza valorilor etice [13, p.22].

Conștiința morală include: noțiunile, reprezentările, ideile, concepțiile morale; sentimentele și atitudinile, aspirațiile morale, convingerile, idealul moral.

Conduita morală include: ansamblul de competențe/ priceperi, deprinderi, obișnuințe morale; voință morală și caracter integru [14, p.32].

Educația studenților în spiritul valorilor morale constituie, din perspectiva pregătirii profesionale și a angajării în câmpul muncii, nu o continuare a educației morale școlare tradiționale „ce e bine și ce e rău”, ci un continuum în sensul alimentării nevoii de informație despre valorile societății contemporane, dar și a orientării valorice cu modele acționare și stiluri de viață, nevoie pe care o resimte omul contemporan [15, p.43].

Absolventul universitar vrea să cunoască și să-și formeze comportamentul în conformitate cu valorile și normele societății postmoderne. „Nu uitați că noi trăim în alte timpuri” ne reproșează unii dintre ei.

Cercetătoarea A.Paniș în articolul *Condiții ale eticii în postmodernitate* evidențiază că teme majore ale eticii contemporane apar următoarele: primatul acțiunii, stima de sine și de altul, dialogul, importanța procedurilor, normelor pentru echitate și a recunoașterii celui alt prin comunicare, prin compromis, prin reflecție [16, p.161].

Anume perioada de studenție e legată de intense transformări valorice, inclusiv morale. Dezvoltarea morală a studenților atinge stadiile ei superioare grație finalităților, preconizate pentru învățământul superior, care se referă atât la competențele profesionale (cognitive și funcțional- acționale), cât și la competențele transversale (competențe de rol și competențe de dezvoltare personală și profesională) [17, p.90].

Mediul de afaceri contemporan înaintea față de angajați cerințe de ordin moral, dintre care principale ar fi respectul față de valorile companiei și promovarea imaginii pozitive a companiei. Alte cerințe: corectitudine, responsabilitate, respectarea prevederilor legale și a clauzelor contractuale, onestitate etc. Școala superioară, care pregătește profesional tineretul, poate să-și asume și rolul de educator moral în sensul că „educator moral al tineretului va fi profesorul universitar prin exemplul propriei sale moralități”. Influența morală a profesorului universitar este o consecință directă a însușirilor pe care profesiunea le cere. În calitate de cadru didactic, el este un exemplu în fiecare moment, și nu putem risca să lăsăm tinerii încă influențabili sub conducerea unor oameni, oricât de mare savanți ar fi ei, dacă nu dau și garanția că vor fi un bun model sub toate aspectele vieții lor [18, p.431].

Astăzi societatea are nevoie de modele de conduită morală, lucru pe care îl simte fiecare din noi, fiind martori direcți ai crizei de valori morale.

Pornind de la această realitate, vom încerca să dezvăluim unele strategii metodologice utilizate de cadre didactice universitare, în scopul promovării în predarea disciplinelor a valorilor morale și consolidării conduitei morale a studenților.

✓ Calitatea predării disciplinelor academice se apreciază în măsura în care cadrele didactice posedă *calități transformatoare*, în măsura în care implică producerea unor rezultate de conduită, inclusiv de conduită morală a studenților, a unor schimbări în comportamentul celor care învață. Mai pe scurt, schimbările în conduita etică a studenților constituie un indice al calității procesului de instruire.

✓ La nivelul formelor de desfășurare a procesului de instruire și a strategiilor didactice profesorii universitari au posibilitatea să lărgescă formele de realizare a proceselor educative acordând preponderență multitudinii de forme active și interactive de învățare (discuții, dezbateri, dialog, studii de caz și rezolvare de probleme pe teme etice, elaborarea proiectelor pe teme de morală etc.), deplasarea spre strategiile de auto-educație.

În cadrul seminarelor cadrele didactice vor stimula exprimările de opinii și implicarea activă a studenților, antrenarea acestora pentru a pune întrebări, a oferi răspunsuri, a exprima păreri, sugestii, a formula ipoteze, a gândi critic, a identifica și a rezolva probleme de moralitate, a aduce argumente logice pro și contra unui subiect, a fi originali și creativi.

✓ Pentru realizarea eficientă a învățământului centrat pe student e de dorit ca cadrele didactice să cunoască nivelul cultural/ moral al studenților, potențialul lor individual, interesele și aptitudinile, așteptările și dorințele acestora, trăsăturile de personalitate (particularitățile psihoindividuale și de vârstă), stilul de învățare.

✓ Din perspectiva învățământului centrat pe student, studentul participă prin acțiune la propria formare personală și profesională. În cadrul procesului didactic studentul își identifică propriile nevoi de cunoaștere în domeniul specialității dar și al eticii, manifestă interes pentru conturarea propriului traseu academic și profesional (alegerea și asimilarea valorilor care trebuie să și le urmeze, printre acestea fiind și cele morale).

În cadrul grupului academic studentul asimilează rolul de cooperant activ la cursuri, seminare, laboratoare, manifestă un interes sporit pentru stabilirea relației de cooperare cu ceilalți colegi în vederea întrajutorării și sprijinirii reciproce.

✓ Dacă cadrul didactic trebuie să fie exemplul sub aspectul calităților morale la ore, seminare, activități extracurriculare etc., atunci universitatea trebuie să creeze condițiile necesare și să pună la dispoziție o dotare materială, resurse, programe și servicii adecvate unui învățământ modern, axat pe relaționare, pe nevoile și pe implicarea studentului, pe mijloace de învățământ, strategii, tehnici și metode moderne de predare-învățare-evaluare.

Baza materială, spații de învățământ și cercetare (săli de curs, seminar, laboratoare didactice, centre de cercetare) dotate cu echipamente tehnice moderne; spații pentru activități sociale și culturale în concordanță cu necesitățile studenților; spații pentru studiul individual – toate contribuie la formarea unui comportament civilizată al studentului.

Metode de cercetare

În desfășurarea cercetării am elaborat și administrat Chestionarul pentru identificarea opiniilor studenților vizavi de morală, moralitate, etică morală etc.

Au fost chestionați 55 de studenți la anul II: Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației (22 de persoane), Facultatea de Litere (15 persoane) și la anul III: Facultatea de Litere (18 persoane). Chestionarul administrat conține 18 itemi, grupați în 6 blocuri. Studenții trebuiau să-și exprime gradul de acord sau dezacord în raport cu afirmațiile propuse, utilizând scala de 4 puncte (1 – dezacord total; 4 – acord total).

Blocul I: Mediul economic și moralitatea

Afirmații:

1. Capitalul moral al unei națiuni are impact asupra nivelului creșterii economice.
2. Etica afacerii nu are la bază principii morale, ci dorința unui profit mai mare.
3. Reputația bună a unei instituții, firme, întreprinderi etc. depinde de valorile promovate de angajatori și angajați.

Blocul II: Politici educaționale universitare

4. La universitate/facultate există o politică general acceptată care sprijină dezvoltarea comportamentului moral al comunității universitare.

5. Facultatea racordează procesul de învățământ la cerințele pieței muncii, inclusiv la cele de ordin moral.
6. La facultate sunt stabilite norme sociale de conduită care, fiind însușite de către studenți, devin repere în viața de zi cu zi.

Blocul III: Grupul de studenți și moralitatea

7. În grupul nostru normele de conduită sunt propuse de studenți.
8. Normele de conduită în grupul nostru permit manifestarea unor calități, ca: onestitate, toleranță, sprijin emoțional și material, inițiativă, empatie la nevoile altora etc.
9. Toți colegii de grup au un cuvânt de spus atunci când este vorba de a interpreta un comportament imoral.

Blocul IV: Studentul și moralitatea

10. Instruirea prin contract duce la scăderea moralității în mijlocul studenților.
11. A copia la examene este o normă de comportament imoral.
12. Cunoscut cerințele înaintate de angajatori față de pregătirea profesională a specialistului, inclusiv de ordin moral.

Blocul V: Cadrul didactic universitar și formarea calităților morale ale studenților

13. Stilurile de conducere folosite la facultate sunt, în general, potrivite pentru consolidarea la studenți a calităților morale cerute de societate.
14. Personalul didactic al facultății se comportă întotdeauna în conformitate cu Codul etic.
15. Cadrele didactice se susțin reciproc în activitățile de consolidare a comportamentului moral al studenților.

Blocul VI: Strategii de consolidare a conduitei morale a studenților

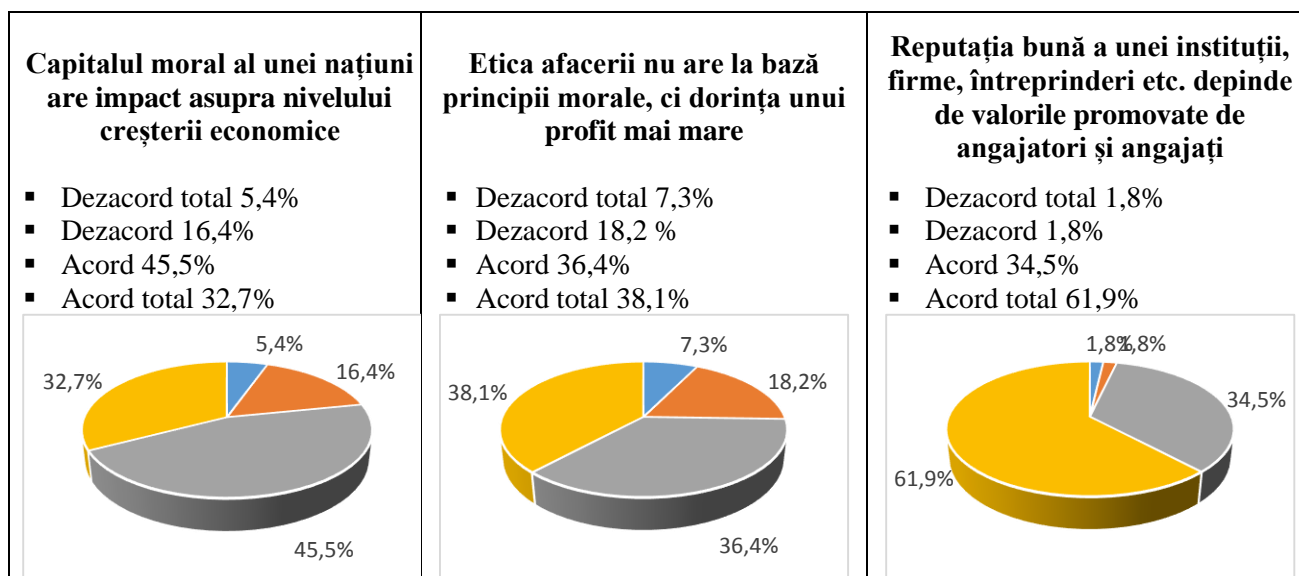
16. Curricula la discipline reflectă probleme legate de formarea personalității umane.
17. Strategiile didactice interactive și strategiile mixte de educație morală facilitează formarea calităților morale la studenți.
18. Procesul de realizare a activităților extracurriculare la facultate încurajează formarea la studenți a unor comportamente morale.

Afirmație suplimentară:

19. Absolvenții universitari își pot găsi un loc de muncă bine remunerat și în lipsa calităților morale.

Analiza și prelucrarea datelor obținute:

Vom analiza răspunsurile respondenților la temii din blocurile 1,2 și 3.

Fig.1. Mediul economic și moralitatea.

Itemul 1: Capitalul moral al națiunii are impact asupra nivelului creșterii economice.

În teoria economiei tradiționale subiectul activităților este abstractizat ca „om economic”. „Omul economic” este definit ca un om condus de motivația interesului propriu. În activitățile economice reale, subiectul este „omul moral”, care aduce împreună cu el responsabilități economice, sociale și de mediu, al căror conținut este mult mai bogat decât „omul economic” [19].

Astfel de virtuți morale ca onestitatea, respectul față de proprietatea altuia, toleranța, sprijinul emoțional și material oferit din propria inițiativă, empatia cu nevoile altora, altruismul fac parte din capitalul moral al relațiilor sociale, la a căror formare contribuie mai mulți factori, inclusiv sistemul de învățământ. Or, după cum menționează E.Păun, „educația se află astăzi în centrul tuturor teoriilor despre dezvoltarea socială și creșterea economică” [20, p.14-15].

Îi dăm dreptate marelui savant-pedagog Gh.Văideanu care afirmă că societățile se bazează tot mai mult pe „produsele” educației, astfel încât „atitudinile, capacitățile, priceperile, obișnuințele și cunoștințele au devenit tezaurul cel mai solid și valoros al popoarelor [21, p.15].

Prelucrarea și analiza datelor denotă faptul că 45,5% din respondenți sunt de acord cu afirmația „capitalul moral are impact asupra nivelului creșterii economice”, 32,7% au selectat opțiunea acord total, 16,4% – dezacord și 5,4% – dezacord total.

Itemul 2: Etica afacerii nu are la bază principii morale, ci dorința unui profit mai mare.

Această afirmație se conține în articolul *Moralitate și economie* [22], argumentul principal fiind că prin definiție actul economic are la bază motivația câștigului, profitul fiind motorul care pune în mișcare angrenajul de resurse fizice, umane și financiare. Producătorul își dezvoltă o etică a afacerii punând la bază interesul, dorința unui profit mai ridicat. Putem deduce, împreună cu autorii, că în astfel de situație nu toate comportamentele sunt corecte, se nasc și comportamente dăunătoare societății, dar benefice celui care le promovează.

Opinia studenților la afirmația propusă este următoarea: 38,1% au încercuit acord total, 36,4% – acord, 18,2% – dezacord, 7,3% – dezacord total.

Itemul 3: Reputația bună a unei firme, instituții, întreprinderi etc. depinde de valorile promovate de angajatori și angajați.

Rezultatele din Figura 1 (secvența 3) denotă că majoritatea respondenților au bifat acord total (61,9%) și acord (34,5%). Nu sunt de acord cu afirmația că reputația bună a unei firme, întreprinderi, instituții, companii etc. depinde de valorile promovate de angajatori și angajați 3,6% (dezacord și dezacord total).

E îmbucurător totuși faptul că majoritatea respondenților cunosc multe lucruri despre mediul de afaceri, despre piața contemporană a muncii. Faptul se datorează interesului manifestat de tineri pentru mediul economic și informației pe care dâșii le obțin din diverse surse, inclusiv din comunicarea directă cu angajatorii în câmpul muncii. În același timp, în societate s-a format deja o opinie publică (ce-i drept, nu întotdeauna corectă) vizavi de performanțele unei sau altei firme, instituții etc. Studenților nu le rămâne decât să distingă liber între adevăr și minciună și la timpul potrivit să ia decizia.

În concluzie, recunoaștem că prin afirmațiile din blocul „Mediul economic și moralitatea” am urmărit scopul de a-i face pe studenți să conștientizeze conexiunea dintre economie și educație, profit și morală, moralitate și dezvoltare, bunuri materiale și spirituale. Sau, după cum accentuează A.Neculau, „fenomenele educaționale nu sunt așadar numai domeniul pedagogiei, ci și al științelor sociale (sociologie, economie, psihologie socială), impunându-se o „alianță”, o colaborare între ele” [23, p.15].

Pe de altă parte, astăzi într-o măsură oarecare se constată pătrunderea conceptului de piață în educație (piața serviciilor educaționale, fenomene de piață în sfera educației, piața capitalului uman, cerere și ofertă în educație, bunuri educaționale, beneficiari, capital uman educațional, agenți ai pieței educative, furnizori de servicii educaționale etc.) [24, p.132-134].

Itemul 4: La universitate/facultate există o politică general acceptată care sprijină dezvoltarea comportamentului moral al comunității universitare.

E de menționat că în Statutul Universității de Stat din Moldova, în Codul de etică, în Regulamentul de organizare a procesului educațional se conțin o serie de prevederi legate de valori, inclusiv valori morale.

Statutul Universității de Stat din Moldova stipulează că personalul didactico-științific este obligat să respecte codul deontologic profesional, iar studenții să respecte disciplina și să dea dovadă de un comportament civilizată, să respecte normele de conviețuire în cămin și să păstreze patrimoniul universității; să recupereze costul bunurilor materiale deteriorate din vina lor [25].

În Codul de etică al Universității de Stat din Moldova se menționează că etica profesională este elaborată în raport cu valorile, principiile și normele etice profesionale generale ale: libertății academice, autonomiei profesionale, dreptății și echității, respectului și toleranței, profesionalismului, meritului, transparenței, responsabilității profesionale și sociale, onestității și corectitudinii intelectuale, bunăvoinței și grijii [26].

Este interzis și se sancționează plagiatul sub orice formă. Este interzisă deținerea, comercializarea și consumul în spațiile universității a produselor periculoase: substanțe narcotice, droguri etc. [27].

Răspunsurile respondenților la afirmația „La universitate/facultate există o politică general acceptată care sprijină dezvoltarea comportamentului moral al comunității universitare” sunt împărțite astfel: 45,5% sunt de acord cu enunțul dat, 27,3% au bifat acord total, 3,6% – dezacord total, iar 23,6% – dezacord.

Faptul că majoritatea respondenților (cca 73%) sunt de acord cu afirmația propusă nu înseamnă, în viziunea noastră, că studenții sunt familiarizați cu Statutul și Codul de etică ale Universității de Stat din Moldova. Mai curând fenomenul poate fi explicat prin activitatea cadrelor didactice care, comunicând cu studenții la ore, seminare, consultații, le atrag atenția asupra conduitei morale. Și încă ceva: să nu uităm că opiniile, asemenea reprezentărilor, atitudinilor, credințelor, valorilor, sunt dimensiuni subiective.

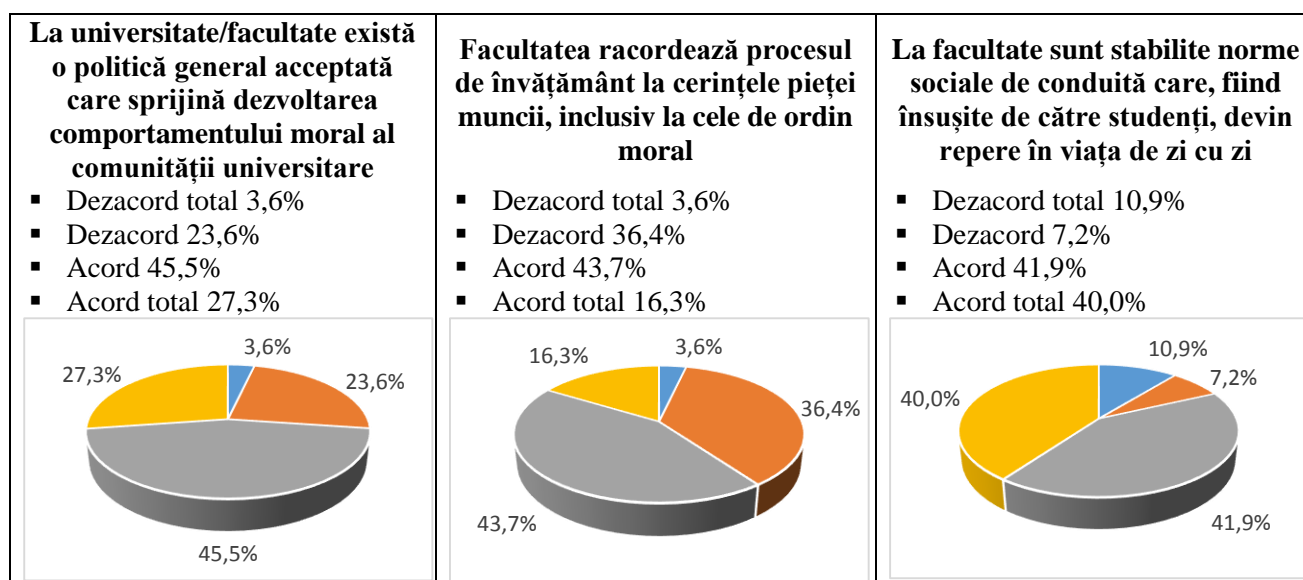

Fig.2. Politici educaționale universitar.

Itemul 5: Facultatea racordează procesul de învățământ la cerințele pieței muncii, inclusiv la cele de ordin moral.

O facultate dinamică ține cont de cerințele sociale și ale pieței muncii înaintate față de pregătirea profesională și face tot posibilul pentru a le realiza. Pentru a asigura absolvenților competențele solicitate de nevoile societății și ale pieței muncii, programele de studii se racordează continuu la cerințele acestora. În acest scop se stabilește un feedback permanent cu instituțiile cu care colaborează facultățile.

Cercetarea respectivă mai indică faptul că facultățile/universitatea este preocupată de pregătirea practică a studenților stabilind acorduri cu diferite instituții/ firme pentru efectuarea practicii de specialitate de către studenți la viitorul loc de muncă, unde ar putea urmări suficient de bine procesele aflate în continuă schimbare.

O profesiune nu este numai o realitate economică, ci și una psihosocială și morală. Integrarea profesională a tânărului va însemna și o integrare psihosocială, care presupune asimilarea contextului social al profesiunii, învățarea unor atitudini și comportamente specifice mediului profesional [28, p.15].

Analizând rezultatele subiecților pentru afirmația „Facultatea racordează procesul de învățământ la cerințele pieței muncii, inclusiv la cele de ordin moral” am obținut următoarele date: 43,7% din respondenți au selectat opțiunea acord; 16,4% – acord total; 36,3% – dezacord, iar 3,6% – dezacord total.

Totuși cele 40% din respondenți care nu sunt de acord (dezacord, dezacord total) cu afirmația propusă e o cifră mare. Probabil că în cadrul procesului de învățământ se organizează puține activități adecvate pregătirii specialiștilor în conformitate cu cerințele pieței muncii (studiul de caz, îndeplinirea unor sarcini specifice, analiza rezultatelor practicilor etc.).

Itemul 6: La facultate sunt stabilite norme sociale de conduită care, fiind însușite de către studenți, devin repere în viața de zi cu zi.

Totuși, în grupuri mari, cum este facultatea, studenții nu doar că au câștiguri semnificative în ceea ce privește asimilarea de informații propriu-zise și un ansamblu de abilități intelectuale și general cognitive, cum pare la prima vedere; ei înregistrează și schimbări într-o paletă largă de dimensiuni psihosociale, morale și legate de valori.

Care ar fi aceste norme ce, fiind însușite, devin repere în viața cotidiană? Normele de etică și morală din spațiul Universității de Stat din Moldova care se conțin în Codul de etică sunt următoarele: respect reciproc, recunoașterea și prețuirea demnității individuale, toleranță etc. [29].

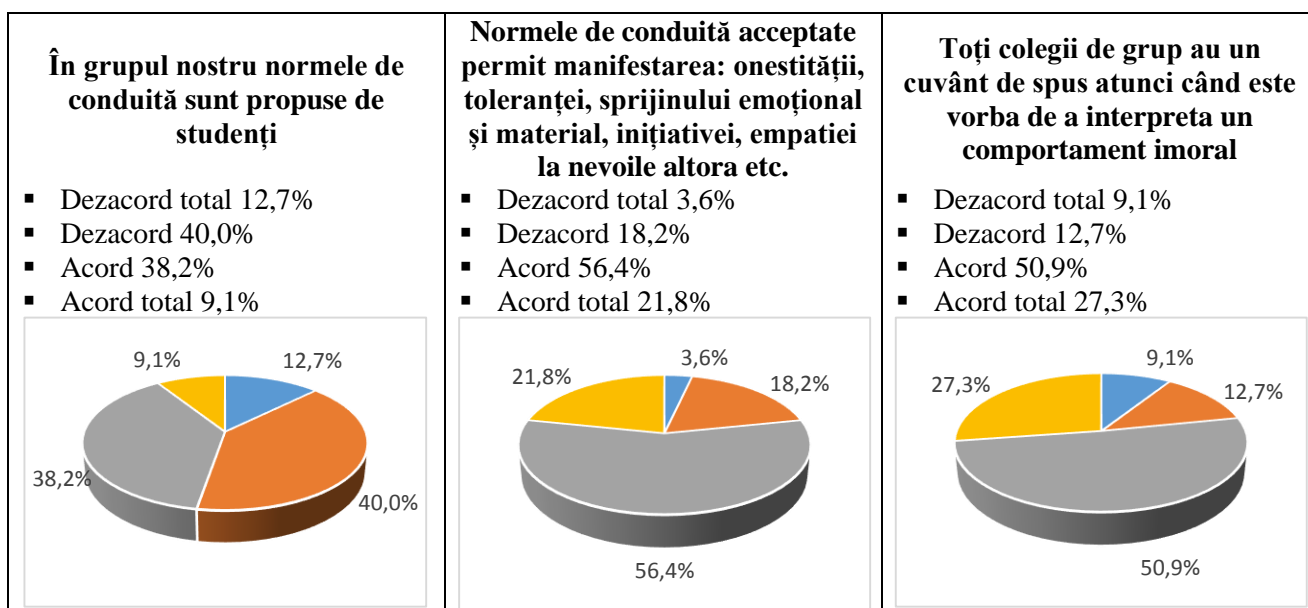
Răspunsurile studenților la acest item denotă următoarele: majoritatea respondenților (cca 82%) consideră că la facultate se stabilesc norme sociale de conduită care, transformându-se în deprinderi de conduită, devin repere în viața de zi cu zi; 10,9% au bifat dezacord total, iar 7,2% – dezacord.

Itemul 7: În grupul nostru normele de conduită sunt propuse de studenți.

Mediul universitar se prezintă ca un sistem complex de grupuri sociale, printre care și grupul de studenți, caracterizat prin norme și valori comune, roluri și poziții sociale, o rețea de interacțiuni și influențe reciproce. În grupuri asimilăm cunoștințe și învățăm conduite sociale, ne sunt transmise anumite valori și norme, atitudini sau opinii. În mod cert, persoanele cu care interacționăm în cadrul grupurilor ne influențează reacțiile atitudinale, afective sau comportamentale, chiar dacă ne place să admitem că suntem autonomi de influențele celorlalți. Și această „moștenire grupală” ne marchează interacțiunile sociale ulterioare.

Integrarea studentului în colectivitatea universitară, constată A.Neculau, prilejuiește achiziționarea unor modele de acțiune sociale, învățarea unor comportamente psihosociale constituie un mijloc de perfecționare a stilului de viață participativ [30]. Abordând același subiect, N.Vințanu subliniază că s-au formulat câțiva indicatori prin care s-ar exprima integrarea unui individ într-un colectiv de muncă sau a unui student într-un grup de învățare, și anume: asimilarea modului specific de comportament al grupului, a valorilor acestuia; dobândirea unor stataturi și roluri precise în acest grup; identificarea cu idealurile grupului și activități susținute în realizarea acestora etc. [31, p.231].

Suștinerea și ajutorul reciproc din partea colegilor este un factor important. În cadrul grupului, individului i se oferă mijloace de afirmare și valorizare socială. Membrii grupului constituie un reper de comparație a standardelor de calitate. „Colegii de grup sunt cei care îți oferă un model de urmat, te susțin în activitățile pe care le realizezi” [32, p54].

Fig.3. Grupul de studenți și moralitatea.

Răspunsurile respondenților la afirmația: „În grupul nostru normele de conduită sunt propuse de studenți” denotă faptul că 38,2% din respondenți sunt de acord cu afirmația dată, 9,1% au relevat acord total, 40% –

dezacord, iar 12,7% – dezacord total. S-ar părea că în condițiile democratizării societății noastre, în general, și a sistemului de învățământ superior, în particular, normele de conduită în grup să vină dinspre studenți. Datele obținute demonstrează că mai mult de jumătate din respondenți (52,7%) sugerează că regulile ar putea veni din partea altora (cadre didactice, tutore etc.). Faptul constatat nu înseamnă că în toate grupele academice cadrele didactice propun norme de comportare. În anul I poate să fie și așa, dar mai târziu lideri sunt acei care iau inițiativa în mâinile lor.

Itemul 8: Normele de conduită acceptate în grupul nostru permit manifestarea unor calități ca: onestitate, toleranță, sprijin emoțional și material, inițiativă, empatie la nevoile altora etc.

Prelucrarea și analiza datelor denotă că mai mult de jumătate din respondenți (78,2%) au evidențiat acord și acord total, 21,8% nu au observat că în activitățile organizate în grup să se manifeste calitățile vizate.

Itemul 9: Toți colegii de grup au un cuvânt de spus atunci când este vorba de a interpreta un comportament imoral.

Studiile din literatura de specialitate atestă rolul pe care îl au membrii grupului în aprobarea unor conduite sociale, considerate dezirabile sau în dezaprobarea celor indezirabile.

Analizând datele obținute la afirmația dată observăm că majoritatea respondenților (50,9%) au bifat acord și 27,3% – acord total. Nu ne rămâne decât să credem că în unele grupe se discută problemele de comportament. 21,8% din respondenți dezaprobă implicarea activă a colegilor de grup în discutarea comportamentelor imorale. Nu se optează pentru discutarea în grup a încălcării normelor de conduită de către colegi, „ar fi prea de tot”. Vorbim despre grave abateri sociale, care pot și trebuie evaluate.

Opiniile studenților referitor la afirmația: „Absolvenții universitari își pot găsi un loc de muncă bine remunerat și în lipsa calităților morale”.

Se știe că astăzi în mijlocul studenților universitari persistă ideea că pe angajatori, când te primesc la lucru, îi interesează ce „poți face”, dar nu „cum ești”. La „cum ești” nu se uită nimeni. Și totuși, „ce anume este o persoană din punct de vedere ocupațional (profesional) trebuie să fie un aspect bine corelat cu cine este persoana ca om” [33, p.146].

Să analizăm răspunsurile respondenților la afirmația propusă: 36,4% au selectat opțiunea dezacord total, câte 27,3% au optat pentru dezacord și acord, 9,0% – pentru acord total.

Observăm că procentul celor care nu sunt de acord (dezacord total și dezacord) este mai mare (63,7%) decât al celor care sunt de acord (acord și acord total) cu 27,4%.

Suntem siguri, cadrele didactice universitare mai au de lucru pentru a-i convinge pe studenți de necesitatea de a-și cunoaște propria personalitate și de a-și forma unele calități morale apreciate de angajatori în câmpul muncii. Tot mai mult în societate se simte nevoia de personalități integre care armonizează intelectul, spiritul și moralitatea.

Concluzii

Elaborarea unui Ghid de conduită a studenților Universității de Stat din Moldova, care să cuprindă un pachet informațional util acestora: noțiuni de bază despre valori morale contemporane; regulamente importante pe care studenții trebuie să le cunoască (Codul de etică al Universității de Stat din Moldova, Regulamentul de organizare a procesului organizațional al Universității de Stat din Moldova, Statutul Universității de Stat din Moldova etc.) ar fi util atât cadrelor didactice, cât și studenților în învățarea valorilor (îndeosebi a celor postmoderne) și a normelor de conduită morală.

Referințe:

- ADAMS, G.R. (coord.), BERZONSKY, M.D. (coord.). *Psihologia adolescenței*. Manual Blackwell. Iași: Polirom, 2009. 701 p. ISBN 978-973-46-1303-8
- Dicționar enciclopedic*. Chișinău: Cartier, 2000. 1696 p. ISBN 9975-79-080-1
- GUȚU, Vl. (coord.), BÎRNAZ, N., DANDARA, O. et.al. *Cadrul de referință al Curriculumului Universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015. 128 p. ISBN 978-9975-71-689-5
- PALADI, O. *Conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului*. Chișinău, 2014. 223 p. ISBN 978-9975-48-061-1
- CUCOȘ, C. *Pedagogie și axiologie*. București: EDP, 1995. 100 p. ISBN 973-30-4398-2
- PALADI, O. *Op.cit.*

7. OPRE, A. Revigorarea învățământului românesc: modelul interbelic și primatul educației morale. În: *Educația la centenar. Idei. Instituții. Personalități*. Iași: Polirom, 2018. 149 p. ISBN print 978-973-46-7595-1
8. VINȚANU, N. *Educația Universitară*. București: Aramis Print, 2001. 272 p. ISBN 973-8066-82-4
9. VOICU, B. *Valorile și sociologia valorilor*. Disponibil: http://www.iccv.ro/valori/texte/valori_cvb,%v4.pdf. [Accesat: 19.03.2011].
10. VINȚANU, N. *Op.cit.*
11. ILIUȚ, P. *Valori, atitudini și comportamente sociale*. Iași: Polirom, 2004. 256 p. ISBN 973-681-763-6
12. PALADI, O. *Op.cit.*
13. ENĂCHESCU C. *Tratat de igienă mintală*. București: EDP, 1996. 267 p. ISBN 973305397X
14. CUZNEȚOV, L. Formarea personalității integrale în cadrul familiei și școlii prin educația morală. În: *Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale*. Chișinău, 2013, p.22-41.
15. NECULAU, A. *Educația adulților*. Iași: Polirom. 2004. 219 p. ISBN 973-681-745-8
16. PANIȘ, A. Condiții ale eticii în postmodernitate. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul postmodern: eficiență și funcționalitate”*. Chișinău. 2013, p.159-161.
17. GUȚU, VI. și al. *Cadrul de referință al Curriculumului Universitar*.
18. NARLY, C. *Pedagogie generală*. București: EDP, 1996. 528 p. ISBN 973-30-3508-4
19. <http://www.stiucum.com/management/management-resurselor-umane/Capitalul-uman-forta-fundament45829.php>
20. NECULAU, A. *Op.cit.*
21. *Ibidem*.
22. *Moralitate și economie*. <http://economiaonline.ro/moralitate-si-economie/>
23. NECULAU A. *Op.cit.*
24. VOICULESCU, F. *Analiza resurse – nevoi și managementul strategic în învățământ*. București: Aramis, 2004. 415 p. ISBN 973-679-039-8
25. *Statutul Universității de Stat din Moldova*. Chișinău, 2013.
26. *Codul de etică al Universității de Stat din Moldova*. Aprobă de Senatul USM din 25.12.2007.
27. *Ibidem*.
28. NECULAU, A. *Op.cit.*
29. *Codul de etică al Universității de Stat din Moldova*.
30. NECULAU, A. *Op.cit.*
31. VINȚANU, N. *Op.cit.*
32. REPIDA, T. COJOCARU, N. *Dinamica și rolul grupului de studenți în formarea profesională*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr.5(85), p.49-55. ISBN 1857-2103
33. ADAMS, G.R. *Op.cit.*

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F „Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificadorului de ocupații”.

Date despre autor:

Tatiana REPIDA, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Laboratorul de Cercetări Științifice *Dezvoltarea politicilor educaționale*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: tatianarepida22@gmail.com

Prezentat la 20.05.2019